

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Філологічний факультет
Кафедра філософії та культурології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан філологічного факультету
проф. Борис БУНЧУК
«12» серпня 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни

ПОСТМОДЕРНЕ БОГОСЛОВ'Я ТА ПРОБЛЕМИ СЕКУЛЯРИЗАЦІЇ
обов'язкова

Освітньо-наукова програма: Релігієзнавство

Спеціальність: 031 Релігієзнавство

Галузь знань: 03 Гуманітарні науки

Рівень вищої освіти: третій (освітньо-науковий) доктор філософії

Факультет, на якому здійснюється підготовка фахівців: філологічний

Мова навчання: українська

Чернівці 2024 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Постмодерне богослов'я та проблеми секуляризації» складена відповідно до освітньо-наукової програми «Релігієзнавство» (спеціальність 031 «Релігієзнавство»), затвердженої Вченою радою Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (протокол № 12 від 2 вересня 2024 року)

Розробник та викладач: *Горохолінська Ірина Володимирівна*, докторка філософських наук, доцентка, доцентка кафедри філософії та культурології

Погоджено з гарантом ОП та затверджено на засіданні кафедри філософії та культурології

Протокол № 1 від «12» серпня 2024 року

Завідувач кафедри _____ Ольга РУПТАШ

Схвалено методичною радою філологічного факультету

Протокол № 1 від «12» серпня 2024 року

Голова методичної ради
філологічного факультету _____ Алла АНТОФІЙЧУК

1. МЕТА ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

розкрити причини, передумови та ідейний ресурс дискурсу постмодерного богослов'я в контексті найактуальніших ідей та наративів представників цієї традиції

ПРЕРЕКВІЗИТИ:

навчання на освітньо-науковій програмі передбачає, що вдалим фундаментом для засвоєння курсу «Постмодерне богослов'я та проблеми секуляризації» будуть усі релігієзнавчі компетенції, які має здобувач, а також попереднє вивчення курсу «Філософія та методологія науки» (для розуміння специфіки окремої методологічної ніші для підходу постмодерних богословів й причин ідейного формування теорій секуляризації), «Академічне письмо та риторика іншомовного спілкування» (зادля доброго орієнтування у творах постмодерних богословів та критичних оглядах їх ідей). Доволі важливим є вивчення курсу із конотацією із такими дисциплінами як «Релігійно-богословська думка в аксіосфері» та «Методологічні проблеми філософії релігії», що дає можливість цілісної підготовки майбутнього доктора філософії у царині релігієзнавства як фахівця, що із філософською ґрунтовністю здатен аналізувати релігійний феномен.

2. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Дисципліна спрямована на формування у здобувача вищої освіти таких результатів навчання:

Загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу, синтезу та ефективного застосування сучасної методології наукового пізнання та новітніх методів наукових досліджень для реалізації власного наукового пошуку й нарощення методологічного потенціалу релігієзнавства як науки і навчальної дисципліни;

ЗК 4. Здатність розв'язувати комплексні проблеми релігієзнавства на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності;

ЗК 7. Поглиблення навичок і загальних умінь продукування нових наукових ідей, дослідницьких результатів, що ґрунтуються на безкомпромісній позиції щодо навмисного спотворення даних, ідеологізації чи політизації науки на шкоду українській національній ідеї, етнічній ідентичності та державності.

Професійні компетентності:

С(ф)К 1. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру в сфері релігієзнавства із врахуванням соціальних, морально-етичних, економічних і правових аспектів у процесі їх розв'язання;

С(ф)К 2. Здатність аналізувати релігійні процеси та явища з позицій фундаментальних релігієзнавчих принципів і знань, класичних та новітніх дослідницьких підходів, а також на основі відповідних загальнонаукових методів;

С(ф)К 3. Здатність планувати і виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у сфері релігієзнавства та дотичних до неї міждисциплінарних напрямів і можуть бути опубліковані у фахових наукових виданнях з релігієзнавства та суміжних галузей;

С(ф)К 8. Здатність обґрунтовувати, розробляти та впроваджувати цільові програми мобілізації й інтеграції релігійних ресурсів у політико-правову, науково-педагогічну та соціально-культурну царини.

Відповідно до ОПП, курс спрямований на досягнення таких *програмних результатів*:

ПРН 1. Засвоєння передових концептуальних і методологічних знань з релігієзнавства і на межі предметних галузей (теології та філософії), а також дослідницькі навички, достатні

для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні останніх світових досягнень з відповідного напрямку, отримання нових знань та/або здійснення інновацій;

ПРН 2. Уміння планувати і виконувати емпіричні та/або теоретичні дослідження з релігієзнавства та дотичних міждисциплінарних напрямів (теології та філософії) з використанням сучасних інструментів, критично аналізувати результати власних досліджень і результати українських і зарубіжних вчених у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми;

ПРН 5. Ініціювати, розробляти та реалізовувати наукові та/або інноваційні проєкти, які дають можливість переосмислити існуюче та отримати нове цілісне знання та/або професійну практику і розв'язувати наукові та технологічні проблеми релігієзнавства з врахуванням соціальних, економічних, етичних та правових аспектів та представляти їх на міжнародному рівні;

ПРН 8. Аналізувати та оцінювати стан і тенденції розвитку релігійних процесів і релігієзнавчої думки, застосовувати сучасні методології, методи та інструменти для вирішення актуальних проблем у сфері релігієзнавства та у викладацькій практиці.

В результаті вивчення дисципліни здобувач вищої освіти повинен *знати*:

- причини та передумови становлення постсекулярної реальності й її зв'язку із феноменом секуляризації;
- богословські моделі осмислення понять постмодерну та його світоглядних інновацій;
- ідейний ресурс та соціальну, аксіологічну та віросповідно-сотеріологічну значущість вчень постмодерних богословів.

Вміти:

- здійснювати логіко-історичний аналіз зумовленості постмодерного богословського дискурсу;
- імплементувати ідеї постмодерних богословів на конкретні приклади буття Церкви та суспільства.

Розуміти:

- цілісність християнського богословського дискурсу та взаємозв'язок й взаємозумовленість його історичних етапів;
- рівень осмисленості канонічних, еклезіологічних, соціальних та етичних проблем в дискурсі постмодерного богослов'я.

3. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

3.1 ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ

Навчальна дисципліна «Постмодерне богослов'я та проблеми секуляризації»											
Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість		Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	Лекції	Практичні	Семінарські	Лабораторні	СРС	Індивідуальна робота	
Денна	1	2	3	90	20	-	10	-	60		екзамен
Заочна	немає										

3.2 ДИДАКТИЧНА КАРТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 1. Богослов'я постмодерну / постсекулярності: до витоків дискурсу											
Тема 1. Феномен секуляризації та постмодерну як богословські питання: джерела та маркери дискусії	21	4	2			15						
Тема 2. Ідейно-теоретичні вектори богословського осмислення секуляризації та постмодерної реальності	21	4	2			15						
Разом за ЗМ1	42	8	4			30						
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 2. Проблемні лакуни постмодерного богослов'я											
Тема 3. Доктринальні та еклезіологічні проблеми у	24	6	3			15						

вченнях постмодерних богословів												
Тема 4. Етико- соціальні рефлексії постмодерного богослов'я	24	6	3			15						
Разом за ЗМ 2	48	12	6			30						
Усього годин	90	20	10			60						

3.3 ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ ЛЕКЦІЙНИХ ТА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1.

ФЕНОМЕН СЕКУЛЯРИЗАЦІЇ ТА ПОСТМОДЕРНУ ЯК БОГОСЛОВСЬКІ ПИТАННЯ: ДЖЕРЕЛА ТА МАРКЕРИ ДИСКУСІЇ

Лекція – 4 год

Семінарське заняття – 2 год

Питання для вивчення:

1. Розвиток концепцій секуляризації в соціології релігії та їхній вплив на богословську думку.
2. Основні підходи до осмислення секуляризації у працях Дюркгейма, Тьонніса, Парсонса, Бергера.
3. Секуляризація як редукція релігійного впливу чи трансформація його форм у суспільстві.
4. Співвідношення секуляризації та постмодерну в контексті суспільних змін.
5. Богословські наслідки секуляризації: зміна релігійної мови та переосмислення сакрального.
6. Теорія постсекулярного суспільства Юргена Габермаса та її значення для богослов'я.
7. Концепція слабкої думки Джанні Ваттімо як спосіб розгляду постмодерного богослов'я.
8. Деконструкція традиційного уявлення про Бога у працях Жана-Люка Маріона.
9. Вплив секуляризації на моральні засади суспільства та релігійної спільноти.
10. Роль релігії у публічному просторі в умовах постсекулярного дискурсу.

Тема 2.

ІДЕЙНО-ТЕОРЕТИЧНІ ВЕКТОРИ БОГОСЛОВСЬКОГО ОСМИСЛЕННЯ СЕКУЛЯРИЗАЦІЇ ТА ПОСТМОДЕРНОЇ РЕАЛЬНОСТІ

Лекція – 4 год

Семінарське заняття – 2 год

Питання для вивчення:

1. Критика секулярної теорії з боку Джона Мілбанка та його концепція радикальної ортодоксії.
2. Богослов'я дару Жана-Люка Маріона як альтернатива традиційному метафізичному дискурсу.
3. Христос Яннарас про кризу секулярного мислення та його вплив на еклезіологію.
4. Взаємозв'язок постмодерної філософії та богословських методологій.
5. Деконструкція релігійних метанаративів у контексті критики Ліотара та Капуто.

6. Концепція теології без метафізики у працях постмодерних богословів.
7. Дискусія про можливість релігійного відродження в постмодерному світі.
8. Теологічна естетика у працях Ганса Урса фон Бальтазара та Девіда Гарта.
9. Співвідношення православної традиції та секуляризаційних процесів.
10. Роль богослов'я у формуванні нових концепцій антропології в постмодерному контексті.

Тема 3.

ДОКТРИНАЛЬНІ ТА ЕКЛЕЗИОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ У ВЧЕННЯХ ПОСТМОДЕРНИХ БОГОСЛОВІВ

Лекція – 6 год

Семінарське заняття – 3 год

Питання для вивчення:

1. Вплив секуляризації на догматичне богослов'я та його адаптацію до сучасних умов.
2. Постмодерна критика еклезиологічних структур і проблема авторитету в Церкві.
3. Догматичні трансформації у працях богословів-постмодерністів.
4. Трійця у постмодерному богословському дискурсі: від традиційного вчення до деконструкції.
5. Плюралізм та його виклики для сучасної еклезиології.
6. Богословська критика ідеї абсолютного авторитету та його переосмислення в постмодерні.
7. Літургійна свідомість і секуляризація у працях Олександра Шмемана.
8. Концепції спасіння у постмодерному богослов'ї: від ортодоксії до еклектичності.
9. Розвиток есхатологічних поглядів у контексті постсекулярної теології.
10. Криза інституційної релігії та її можливі богословські відповіді.

Тема 4.

ЕТИКО-СОЦІАЛЬНІ РЕФЛЕКСІЇ ПОСТМОДЕРНОГО БОГОСЛОВ'Я

Лекція – 6 год

Семінарське заняття – 3 год

Питання для вивчення:

1. Постмодерне осмислення істини та його вплив на християнську традицію.
2. Соціальна теорія та богословський дискурс у концепції Джона Мілбанка.
3. Взаємозв'язок між богослов'ям і сучасною етикою в умовах постмодерну.
4. Християнська моральність у секулярному та постмодерному світі.
5. Інтеракція релігії та культури у працях Харві Кокса.
6. Трансформації релігійної свідомості в умовах секуляризації за Рональдом Інглегартом.
7. Постмодерне богослов'я та проблеми соціальної справедливості.
8. Вплив секуляризації на соціальну роль релігійних спільнот.
9. Можливість формування постсекулярного етичного консенсусу.
10. Богословські підходи до проблеми індивідуалізму в сучасному суспільстві.

3.4. ЗМІСТ ЗАВДАНЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№	Тема	Завдання	Год.
1.	Тема 1. Феномен секуляризації та постмодерну як богословські питання: джерела та маркери дискусії	1. Скласти порівняльний аналіз концепцій секуляризації у працях Пітера Бергера, Хосе Казанови та Чарльза Тейлора. Визначити ключові розбіжності та їхні богословські наслідки (<i>аналітичний звіт-презентація</i>). 2. Підготувати <i>релігієзнавчий пост</i> у соціальні мережі, у якому розкрити, як сучасні християнські громади можуть відповідати на	15

		виклики секуляризації, залишаючись вірними своїй традиції. 3. Створити візуалізацію (<i>таблицю, схему чи інфографіку</i>), яка показує, як змінювалося ставлення до секуляризації в богословській думці XX–XXI століття. 4. Проаналізувати ідею «слабкої думки» Джанні Ваттімо у контексті богословської традиції. Чи можна її узгодити з християнським вченням? (<i>критичне есе</i>)	
2.	Тема 2. Ідейно-теоретичні вектори богословського осмислення секуляризації та постмодерної реальності	1. Скласти <i>таблицю</i> з ключовими тезами постмодерних богословів (Джон Мілбанк, Жан-Люк Маріон, Харві Кокс, Джон Капуто) щодо взаємозв'язку віри та сучасної культури. 2. Дослідити концепцію «постметафізичної теології» у працях Джона Капуто, порівнявши її з традиційною схоластичною теологією (<i>реферат</i>). 3. Підготувати аналітичний конспект ключових ідей Джона Мілбанка щодо радикальної ортодоксії з критичним коментарем (<i>огляд книги</i>). 4. Сформулювати <i>дві протилежні позиції щодо питання</i>: «Чи можливе богослов'я без метафізики?», аргументуючи їх із залученням текстів постмодерних богословів.	15
3.	Тема 3. Доктринальні та еклезіологічні проблеми у вченнях постмодерних богословів	1. Зробити <i>структурований конспект</i> літургійної теології Олександра Шмемана з акцентом на її зв'язок із проблемою секуляризації. 2. Розглянути проблему авторитету в постмодерному богослов'ї: як змінюється розуміння догматичного та церковного авторитету в умовах плюралістичного суспільства? (<i>есе</i>) 3. <i>Знайти та проаналізувати методом контент-аналізу</i> позицію сучасного богослова (наприклад, Христоса Яннараса чи Девіда Гарта), у якій порушується проблема постмодерного сприйняття Бога. Визначити її ключові аргументи. 4. <i>Структурована дискусія (у малих групах)</i>: організувати семінарське обговорення, де кожен аспірант представляє аргументи конкретного постмодерного богослова щодо майбутнього Церкви у секуляризованому світі.	15
4.	Тема 4. Етико-соціальні рефлексії постмодерного богослов'я	1. Розглянути, як постмодерні богослови інтерпретують соціальну справедливість і яку роль у цьому відіграє богословська традиція (<i>есе</i>).	15

	2. Скласти <i>аналітичний огляд</i> праць Харві Кокса про взаємозв'язок релігії та сучасної культури, підсумувавши його основні тези. 3. Підготувати <i>коротку публіцистичну статтю</i> про виклики індивідуалізму для християнської етики в сучасному суспільстві, спираючись на постмодерні богословські концепції. 4. Проаналізувати конкретний соціальний виклик (наприклад, екологічна криза, проблема бідності або питання гендерної рівності) через призму постмодерного богословського дискурсу (<i>case study</i>).	
ПРИМІТКА: Здобувач освіти має право запропонувати, окрім заданих тем та завдань для самостійної роботи, свої, що складають актуальність та цікавість (<i>оцінюється додатковим балом</i>)		60

3.5. ТЕМАТИКА ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИХ ЗАВДАНЬ

(за власним вибором аспіранта)

1. Секуляризація як богословський виклик: аналіз підходів Чарльза Тейлора, Юргена Габермаса та Хосе Казанови (аналітичне дослідження, 10–15 сторінок).
2. Десакралізація як етап або наслідок секуляризації: історичний і богословський контексти (історико-богословський реферат, 10–12 сторінок).
3. Проблема «латентної релігійності» в секулярному суспільстві: теоретичний аналіз і богословська критика (наукова стаття, 12–15 сторінок).
4. Сучасний секулярний гуманізм і його богословські оцінки: критичний аналіз позицій Джанні Ваттімо та Славоя Жижека (аналітичний огляд літератури, 8–10 сторінок).
5. Релігія в умовах постсекулярного суспільства: перспективи для християнства (есе з особистими висновками, 7–10 сторінок).
6. Радикальна ортодоксія як відповідь на виклики секуляризації: аналіз концепції Джона Мілбанка (аналітичне дослідження, 12–15 сторінок).
7. Феномен «відсутнього Бога» у працях Жан-Люка Маріона та його вплив на богословську думку (критичний огляд джерел, 10–12 сторінок).
8. Постмодерний релятивізм і богослов'я: межі взаємодії (наукове дослідження з прикладами сучасних богословських концепцій, 12–15 сторінок).
9. Філософія мови в контексті постмодерного богослов'я: аналіз ідей Дерріди та їхня рецепція в теології (дослідницький реферат, 10–12 сторінок).
10. Проблема сакрального в постмодерній культурі: можливості його богословської реабілітації (есе, 8–10 сторінок).
11. Постмодерне богослов'я як загроза чи оновлення для традиційної еклезіології? (дискусійний аналітичний огляд, 12–15 сторінок).
12. Літургія та сакраментальність у контексті постмодерного богослов'я: погляди Олександра Шмемана та Христоса Яннараса (порівняльний аналіз, 10–12 сторінок).
13. Християнство без догматів? Проблема віри та вчення в постмодерному богослов'ї (наукова стаття, 12–15 сторінок).
14. «Смерть метанарративів» у світлі богословських вчень про Церкву (реферат, 10–12 сторінок).
15. Образ майбутньої Церкви у постмодерному богослов'ї: порівняння позицій Девіда Гарта та Джона Капуто (аналітичний огляд літератури, 10–12 сторінок).

16. Постмодерне богослов'я та соціальна етика: як змінюється підхід до моральних норм? (аналітичне дослідження, 12–15 сторінок).
17. Чи можливе постмодерне християнство без конкретної етичної позиції? (дослідницьке есе, 10–12 сторінок).
18. Соціальна доктрина Церкви в постсекулярному суспільстві: нові виклики та богословські відповіді (аналітичний звіт, 12–15 сторінок).
19. Екологічна етика у світлі постмодерного богослов'я: аналіз ідей папи Франциска та сучасних християнських мислителів (реферат, 10–12 сторінок).
20. Богослов'я діалогу як відповідь на кризу комунікації в сучасному суспільстві (концептуальна стаття, 12–15 сторінок).

4. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Лекційні методи: *Лекція-візуалізація* – використання мультимедійних презентацій, графіків, схем та інфографіки для структурованого представлення матеріалу; *Проблемна лекція* – аналіз актуальних ідейно-теоретичних богословських дискусій, що спонукає аспірантів до пошуку рішень через дискусію та рефлексію; *Лекція-бесіда* – діалогічний формат, що передбачає активне залучення аспірантів через запитання-відповіді та обговорення концепцій та практичних втілень секуляризації й конкретики постмодерних богословських наративів.

Семінарські заняття: *Семінар-дискусія* – аналіз ідей постмодерного богословського дискурсу через критичне обговорення теоретичних і практичних питань; *Семінар-діалог* – метод, що ґрунтується на конструктивному обміні думками, моделюванні ситуацій та богословському обґрунтуванні позицій; *Дебати* – зіставлення альтернативних підходів до обговорюваних проблем у християнській та світській традиціях; різних конфесійних традиціях тощо; *Аналіз і рішення ситуативних професійних задач (Case Study)*. Розгляд конкретних випадків з сучасного культурно-соціального життя та буття Церкви з метою пошуку аргументованих рішень; *Моделювання богословських рішень* – розробка варіантів поведінки для фахівців-богословів у складних професійних ситуаціях.

Самостійна та дослідницька робота: *Аналітичні конспекти \ звіти \ таблиці* – вивчення та рефлексія на основі конкретних теоретичних ідей; *Підготовка тематичних презентацій* – представлення аспірантами власних напрацювань із ключових проблем курсу; *Написання есе* – аргументоване осмислення проблем, що є у фокусі уваги постмодерних богословів та речників концепцій секуляризації; *Рецензування статей* – критичний аналіз наукових публікацій із тематики курсу.

Методи інтерактивного навчання під час лекцій та семінарів: *Мозковий штурм* – колективний пошук можливих рішень для складних богословських проблем; *Рольові ігри* – моделювання дискусій між представниками різних богословських чи \ та світоглядних традицій; *SWOT-аналіз підходів* – оцінка сильних і слабких сторін різних світоглядних позицій, тверджень тощо.

5. СИСТЕМА КОНТРОЛЮ ТА ОЦІНЮВАННЯ

Система контролю під час поточного оцінювання: експрес-опитування; індивідуальне опитування; фронтальне опитування; захист індивідуального науково-дослідного завдання ІНДЗ; презентація результатів виконання самостійної роботи; тестування; письмові роботи; есе, творча робота, проект, презентація.

Формою підсумкового контролю є екзамен. Засоби оцінювання: тести; реферати; есе; презентації результатів виконаних завдань та досліджень; усні відповіді.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

навчальних досягнень здобувачів освіти з курсу

Поточне оцінювання

При виконанні запропонованих завдань до кожної теми (згідно навчальної програми) здобувач освіти може отримати кількість балів за тему відповідно до їх розподілу:

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ здобувачі освіти					
Поточне оцінювання та самостійна робота				Іспит	Сума
T1	T2	T3	T4	40	100
15	15	15	15		
60 балів					

Максимум балів, які здобувач освіти може отримати за окремий вид роботи, зокрема тієї, що винесена на самостійне опрацювання – 12 балів, сума яких (за коефіцієнтом) переводиться у відповідний бал кожної теми, що в загалом у ході поточного контролю складе 60 балів:

11-12 балів

Завдання виконано вчасно, його зміст вичерпно і глибоко розкриває тему дослідження з постмодерного богослов'я та питань секуляризації. Оформлення відповідає вимогам, розгляд теми перед аудиторією здійснюється за допомогою аргументованих висновків та інтеграції сучасних підходів. Аспірант має власну позицію з обговорюваних питань, здатен презентувати її, аргументуючи відповідно до ідейного поля курсу, творчо підходить до виконання завдання.

9-10 балів

Завдання виконано вчасно, в його змісті детально розкривається тема з постмодерного богослов'я та питань секуляризації. Оформлення відповідає вимогам, аспірант володіє матеріалом і здатен чітко представити його під час презентації, хоча можливо без глибокого аналізу в усіх аспектах теми.

7-8 балів

Завдання виконано вчасно, в його змісті розкривається основна частина теми з постмодерного богослов'я та питань секуляризації, оформлення відповідає вимогам. Аспірант може доповісти про ключові моменти дослідження, але не здійснює глибокого аналізу або узагальнення матеріалу, не підводить чітких підсумків або висновків.

5-6 балів

Завдання виконано вчасно, але зміст є поверхневим, фрагментарно охоплює тему. Оформлення відповідає вимогам, але аспірант не проводить достатній аналіз джерел або теоретичних аспектів, не може узагальнити та систематизувати матеріал, має труднощі під час презентації дослідження.

3-4 бали

Завдання виконано вчасно, але матеріал є простим повторенням відомих джерел без аналітичної обробки. Аспірант на репродуктивному рівні відтворює матеріал з помилками і не здатен його грамотно презентувати перед аудиторією.

1-2 бали

Завдання виконано неповно, фрагментарно, часто з допомогою викладача. Практичні навички роботи майже не сформовані, більшість завдань не виконано, і аспірант не може навести аргументовану думку з обговорюваних питань морального богослов'я та біоетики.

Підсумковий контроль

Іспит проводиться в змішаній формі (усна відповідь + тестування):

Два теоретичних усних питання оцінюється по 12 балів максимум за кожне

Тестування здійснюється на платформі Moodle – 16 балів максимум

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Оцінка за курс є сумарною в межах 100 балів, які складаються з 60 балів поточного контролю та 40 балів підсумкового контролю.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
Відмінно	A (90-100)	відмінно
Добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
Задовільно	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
Незадовільно	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим самостійним опрацюванням освітнього компоненту до перескладання

Критерієм успішного проходження здобувачем освіти підсумкового оцінювання може бути досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом навчання навчальної дисципліни.

Мінімальний пороговий рівень оцінки варто визначати за допомогою якісних критеріїв і трансформувати його в мінімальну позитивну оцінку використовуваної числової (рейтингової) шкали.

ЗАРАХУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Відповідно до «Положення про взаємодію формальної та неформальної освіти, визнання результатів навчання (здобутих шляхом неформальної та / або інформальної освіти, у системі формальної освіти) ЧНУ» https://drive.google.com/file/d/1O7Chn1UqlqjW_JjybxDr-syswxxHuGOn/view у процесі вивчення дисципліни здобувачу освіти може бути зараховано до 25% балів, отриманих за результатами неформальної та / або інформальної освіти з проблем, що відповідають тематиці курсу.

6. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ:

1. Проаналізуйте взаємозв'язок між секуляризацією та модернізацією суспільства. Чи є секуляризація природним наслідком модерності?
2. Розтлумачте концепцію «латентної релігійності» у секулярному суспільстві. Як її пояснюють Пітер Бергер і Томас Лукман?
3. Обґрунтуйте роль секуляризації у формуванні сучасної ідентичності людини. Чи змінюється природа релігійної віри у постмодерному суспільстві?
4. Висвітліть підходи Еміля Дюркгайма та Фердінанда Тьонніса до розуміння секуляризації. Які відмінності між їхніми підходами?
5. Зіставте позиції Чарльза Тейлора та Юргена Габермаса щодо секуляризації. Як вони трактують місце релігії в публічній сфері?
6. Розкрийте поняття «постсекулярного суспільства» за Юргеном Габермасом. У чому його особливості?
7. Проаналізуйте тезу Джанні Ваттімо про «слабке мислення» в контексті постмодерної секуляризації. Як вона впливає на сучасну теологію?
8. Обміркуйте погляди Славоя Жижека щодо «християнського атеїзму». Чи може релігія бути відроджена через секулярний дискурс?
9. Розтлумачте ідею Роберта Беллі про «громадянську релігію». Чи зберігає вона актуальність у постмодерному світі?
10. Спробуйте спрогнозувати майбутні тенденції секуляризації в Україні. Чи відбувається перехід до постсекулярного суспільства?

11. Порівняйте підходи Жан-Люка Маріона та Джона Мілбанка до феномену «відсутності Бога» в сучасному світі. Чим їхні концепції відрізняються?
12. Розкрийте основні ідеї радикальної ортодоксії Джона Мілбанка. Як вона заперечує секуляризацію?
13. Обґрунтуйте значення поняття «трансцендентного дару» у Жан-Люка Маріона. Як воно співвідноситься з постмодерною релігійністю?
14. Зіставте погляди Христоса Яннараса та Олександра Шмемана на проблему секуляризації літургії. У чому їхня спільність та розбіжності?
15. Проаналізуйте критику постмодерного суб'єкта у працях Річарда Хейза. Як це впливає на богословське осмислення віри?
16. Розтлумачте ідею «віртуальної віри» у контексті сучасних технологій. Чи можна вважати цифровий простір новою формою сакрального?
17. Обміркуйте вплив філософії Жака Дерріди на постмодерне богослов'я. Як його поняття «відстрочення значення» змінює релігійні категорії?
18. Порівняйте поняття «правди» у класичному християнському богослов'ї та постмодерному підході Джона Капуто. Чи можливий їх синтез?
19. Висвітліть проблему авторитету у постмодерному богослов'ї. Чи може традиція бути переосмислена без її руйнування?
20. Спробуйте спрогнозувати можливі напрями розвитку богословської думки у постмодерну добу. Чи можлива нова парадигма віри?
21. Розкрийте особливості постмодерної еклезіології. Як змінюється поняття Церкви в умовах децентралізації релігійної влади?
22. Проаналізуйте вплив постмодерного мислення на вчення про Церкву у богослов'ї Девіда Гарта. Які ризики він бачить у секуляризації?
23. Обґрунтуйте твердження, що літургія є останнім оплотом сакрального у постмодерному суспільстві. Чи справді це так?
24. Зіставте підходи Ганса Урса фон Бальтазара та Юзефа Тішнера до проблеми віри в умовах кризи догматики. Який із них є більш дієвим?
25. Обміркуйте можливість «теології без догматів». Чи здатне таке богослов'я зберігати свою ідентичність?
26. Розтлумачте поняття «театральності віри» у постмодерній теології. Чи не веде воно до її розчинення у культурі?
27. Порівняйте моделі духовного авторитету у традиційному богослов'ї та у постмодерному підході Джона Капуто. Як вони співвідносяться?
28. Проаналізуйте перспективи розвитку православного богослов'я у контексті постмодерної критики метанарративів. Чи можлива нова православна еклезіологія?
29. Розкрийте проблему ідентичності Церкви у секулярному суспільстві. Чи змінюється її місія?
30. Спробуйте спрогнозувати майбутнє євхаристійного богослов'я в умовах цифрової культури. Чи може віртуальна присутність замінити фізичну?
31. Проаналізуйте зміну підходів до морального богослов'я у контексті постмодерну. Чи можливо сформулювати універсальні моральні принципи в умовах релятивізму?
32. Розкрийте вплив постмодерного мислення на соціальну доктрину Церкви. Як постмодерн змінює традиційні уявлення про справедливість і відповідальність?
33. Обґрунтуйте актуальність персоналізму у постмодерному богослов'ї. Чи залишається людина центральним суб'єктом морального вибору?
34. Висвітліть підходи до екологічної етики у сучасному богослов'ї. Чи здатне постмодерне християнство запропонувати нову парадигму взаємодії з природою?
35. Обміркуйте проблему прав людини у світлі постмодерного богослов'я. Чи можлива їхня богословська переоцінка?
36. Розтлумачте ідею «етики гостинності» у працях Жана-Люка Маріона та Джона Капуто. Як вона корелює з християнським поняттям любові?

37. Зіставте традиційну християнську мораль з постмодерним етичним плюралізмом. Чи є точки їхнього зближення?
38. Проаналізуйте трансформацію поняття гріха у постмодерному богослов'ї. Чи можна говорити про «децентралізацію» гріха в етичному дискурсі?
39. Порівняйте моделі соціальної відповідальності у традиційному богослов'ї та в постмодерному контексті. Які з них є більш дієвими у сучасному світі?
40. Спробуйте спрогнозувати майбутні напрями розвитку богословської соціальної етики. Чи можлива нова парадигма морального богослов'я?
41. Розкрийте концепцію міжрелігійного діалогу в епоху постмодерну. Чи залишається християнська традиція відкритою до релігійного плюралізму?
42. Обґрунтуйте необхідність нової християнської герменевтики у сфері етики. Як постмодерне богослов'я може сприяти цьому?
43. Проаналізуйте концепцію «глобальної етики» Ганса Кюнга у світлі постмодерних викликів. Чи можлива її практична реалізація?
44. Висвітліть роль Церкви у постсекулярному суспільстві. Чи є вона гарантом морального порядку?
45. Розтлумачте вплив постмодерного фемінізму на християнську етику. Чи можливий компроміс між традиційним богослов'ям і новими етичними підходами?
46. Обміркуйте проблему біоетики у контексті секуляризації. Як Церква може відповісти на виклики сучасної науки?
47. Зіставте поняття «справедливості» у класичному християнстві та у сучасному постмодерному богослов'ї. Чи можливий діалог між цими традиціями?
48. Порівняйте етику жертвовності в християнстві та концепцію «етики іншого» Емануеля Левінаса. У чому їхні спільні та відмінні риси?
49. Розкрийте проблему свободи у постмодерному богослов'ї. Чи може богослов'я в умовах постмодерну давати відповіді на моральні виклики сучасності?
50. Проаналізуйте постмодерне розуміння справедливості у працях Славоя Жижека. Як воно співвідноситься з християнською соціальною доктриною?
51. Обґрунтуйте значення спільнотної етики у постмодерному богослов'ї. Чи можлива нова християнська комунітарна етика?
52. Висвітліть проблему терпимості в богословському дискурсі. Чи можна поєднати абсолютні християнські істини з толерантністю до інших світоглядів?
53. Розтлумачте ідею «постмодерного милосердя». Як змінюється поняття християнської любові в умовах культурного плюралізму?
54. Обміркуйте концепцію «нової есхатології» у постмодерному богослов'ї. Чи змінюється уявлення про майбутнє людства?
55. Зіставте підходи Христоса Яннараса та Олександра Шмемана до питання морального богослов'я. У чому їхні концепції перегукуються?
56. Порівняйте вплив секуляризації на моральний вимір віри у православ'ї, католицизмі та протестантизмі. Які з конфесій мають найбільш адаптивні моделі?
57. Розкрийте роль Церкви у подоланні етичних криз сучасного суспільства. Чи здатна вона конкурувати із секулярною мораллю?
58. Проаналізуйте значення соціальної справедливості у працях Юргена Габермаса та Чарльза Тейлора. Як вони бачать місце релігії у суспільстві?
59. Обґрунтуйте необхідність відновлення богословської антропології в умовах постмодерного плюралізму. Чи зможе це запобігти кризі ідентичності?
60. Спробуйте спрогнозувати майбутній напрям розвитку морального богослов'я. Чи можлива його синтез з сучасною філософією?

7. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Біла О. Християнство між постметафізикою та постмодерном: два приклади богословської думки в епоху кінця історії. *Наукові записки УКУ*. 2015. Ч. 5: Богослов'я, вип. 2. С. 505-516.
2. Бродецький О. Етичні цінності в релігіях: гуманістична синергія ідей: Монографія. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2016. 336 с.
3. Бух А. Й. Інтерес до релігії зростає – вплив християнської етики падає? *Наукові записки УКУ*. 2012. Ч. 3 : Філософія, вип. 1. С.247-262.
4. Віллем Ж.-П. Європа та релігії. Ставки ХХІ століття. / Жан-Поль Віллем; перекл. з франц. К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2006. 331 с.
5. Вілсон Б. Соціологія релігії. Пер. з англ. М. Хорольської. Харків : Акта, 2002. 344 с.
6. Вододіли секуляризації : Монографія / О. Білокобильський, В. Левицький, Р. Халіков та ін.; Ред. О. Білокобильський, В. Левицький. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 240 с.
7. Габермас Ю. Діалектика секуляризації / Юрген Габермас; пер. з нім. О. Ведров. *Критика*. 2009. № 1-2. С. 10-13.
8. Говорун Кирило. Мета-еклезіологія: хроніки самоусвідомлення Церкви / Кирило Говорун; перк. з англ. Олексія Панича. К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2018. 328 с.
9. Горбенко В. Теологічна герменевтика Річарда Хейза: від наративної підструктури Святого Письма до християнської етики. *Схід*. 2017. № 4. С. 79-83.
10. Горохолінська І.В. Діалог етичних дискурсів у контексті ціннісних тенденцій постсекулярності. *Практична філософія: Науковий журнал*. Випуск 3/2018. К.: Центр практичної філософії, ПАРАПАН, 2018. С. 92-97.
11. Горохолінська І.В. Після секуляризації: візії трансформації європейських цінностей (за ідеями Івана Павла II). *Практична філософія: Науковий журнал*. Випуск 1/2018. К.: Центр практичної філософії, ПАРАПАН, 2018. С. 123-128.
12. Горохолінська Ірина. Постмодерне богослов'я як методологічний ресурс осмислення сучасної релігійності: ідейно-світоглядні та соціально значущі виміри. *Богословські роздуми. Східноєвропейський журнал богослов'я. Theological Reflections: Euro-Asian Journal of Theology*. Vol.19.2 (2021). С.17-31. DOI: <https://doi.org/10.29357/2789-1577.2021.19.2.17-30> <http://reflections.eeit-edu.info/article/view/244611/242424>
13. Горохолінська І.В. Церква у віртуальному просторі: місія та форми проповіді в умовах постмодерну (на прикладі ПЦУ). *Освітній дискурс: Зб. наук. пр.* К.: Вид-во «Гілея», 2019. Вип. 6 (14) : Гуманітарні науки. С. 104–116.
14. Горохолінська І.В. Постсекулярність: богословські та філософські інтенції сучасної релігійності. Чернівці: Черн. нац. ун-т, 2019. 424 с.
15. Дідківський А. А. Православна етика Х. Яннараса. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2015. Вип. 2. С. 14-19.
16. Долгочуб А. Феномен секуляризації та її класифікації. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2017. Вип. 17. С. 25-28.
17. Іщук Н.В. Поняття койнонії у Й.Зізіулеса. *Гілея : науковий вісник*. Вип. 125. 2017. С. 195-198.
18. Єленський В. Велике повернення: релігія у глобальній політиці та міжнародних відносинах кінця ХХ – початку ХХІ століття. Львів: Видавництво Українського католицького університету, 2013. 504 с.
19. Зізіулас Й. Буття як спілкування. Дослідження особистісності і Церкви /пер. з англ. К.: Дух і літера, 2005. 276 с.
20. Казанова Х. Релігія в сучасному світі: плюралізм, секуляризація, глобалізація / перек. з англ. Р. Скакуна. Львів: Видавництво Українського католицького університету, 2019. 348 с.

21. Мануссакіс Дж. П. Обіцянка нового і тиранія Тотожного. *Філософська думка: Спецвипуск Sententiae III*. Християнська теологія і сучасна філософія. 2012. Вінниця: ВНТУ, 2013. С. 121-139.
22. Мартін Д. Релігія, політика і секуляризація у Східній і Західній Європі / Д. Мартін; пер. з англ. Р. Скакун. *Наукові записки УКУ*. 2012. Ч. 3 : Філософія, вип. 1. С. 263-282.
23. Соловій Р. Постметафізичне богослов'я події Джона Капуто. *Схід*. 2015. № 4. С. 66-75.
24. Соловій Р. Феномен Виникаючої церкви у контексті теологічних та еkleзіологічних трансформацій у сучасному західному протестантизмі. К.: Дух і літера, 2016. 352 с.
25. Соловій Р. Християнське богослов'я перед викликом постмодернізму: методологічний та радикальний підходи до взаємодії. *Богословські роздуми*. №17. 2016 С. 222-233.
26. Тейлор Ч. Секулярна доба. Книга друга; Пер. з англ. О. Панича / Ч. Тейлор. К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2018. 616 с.
27. Тейлор Ч. Секулярна доба. Книга перша / Ч. Тейлор; пер. з англ. К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2013. 664 с.
28. Чорноморець Ю. Евристичний потенціал теологічного проекту Г.У. фон Бальтазара. *Філософська думка*. Вип. 4. Католицька філософія. 2012. С. 83-94.
29. Чорноморець Ю. Православна теологія на шляху до нової парадигми діалогу. *Філософська думка: Спецвипуск Sententiae III*. Християнська теологія і сучасна філософія. 2012. Вінниця: ВНТУ, 2013. С. 74-89.
30. Чорноморець Ю. Теологічне повернення до традиції на початку третього тисячоліття як шлях відкритості та діалогу. *Філософська думка: Спецвипуск Sententiae III*. Християнська теологія і сучасна філософія. 2012. Вінниця: ВНТУ, 2013. С. 8-15.
31. Шиманович А. О. Протестантська неоортодоксія: витоки, суть та вплив. *Мультиверсум*. Київ, 2020. Випуск 1 (171). Том 1. С. 108-120.
32. Шмеман О. Євхаристія. Таїнство Царства. Львів : Свічадо, 2007. 272 с.
33. Шмеман О. Життя світу. *Дух і літера*. 2001. № 7-8. С. 312-319. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d15e56f7-6c79-4767-b3cb-d34550faaf5b/content>
34. Яннарас Х. Варіації на тему Пісні Пісень / пер. з грецької С. Говоруна. Київ : Дух і Літера , 1999. 128 с.
35. Bruce S. Religion and Modernization. Oxford: Clarendon Press, 1992. 227 p.
36. Bruce S. Secularization: In Defence of an Unfashionable Theory. Oxford: Oxford University Press. 2011. 243 p.
37. Casanova J. Public religions in the modern world. Chicago; London: University of Chicago Press, 1994. 330 p.
38. Casanova J. Rethinking secularization: A global comparative perspective. *Religion, globalization, and culture*. Leiden: Koninklijke Brill NV, 2007. PP. 101–120.
39. Hays R. B. The Moral Vision of the New Testament. A Contemporary Introduction to New Testament Ethics. San Francisco : HarperOne. 1996. 528 p.
40. Hovorun K. Political Orthodoxies. The Unorthodoxies of the Church Coerced. Minneapolis: Fortress Press, 2018. 210 p.
41. Marion J.-L. Being Given. Toward a Phenomenology of Givenness. Stanford, California.: Stanford University Press, 2002. 283 p.
42. Martin D. A General Theory of Secularization. New York: Harper and Row, 1978. 353 p.
43. Martin D. The Sociology of Religion: A Case of Status Deprivation? *The British Journal of Sociolog.* 1966. V. 17. №. 4. P. 44-59.

44. Martin D. What I Really Said about Secularisation. *Dialog*. 2007. V. 46, I. 2. P. 139-152.
45. Milbank J. Can a Gift Be Given? Prolegomena to a future Trinitarian Metaphysic. *Rethinking Metaphysics, Directions in Modern Theology*. Oxford: Blackwell Publishers, 1995. P. 119–161.
46. Caputo John D. The Insistence of God: A Theology of Perhaps. Bloomington, IN: Indiana University Press, 2013. 307 p.
47. Hyman Gavin. The Predicament of Postmodern Theology. 3 ed. Westminster John Knox Press, 2020. 212 p.
48. Stark R., Finke R. Acts of Faith / R. Stark, R. Finke. Berkeley, CA: University of California Press, 2000. 257 p.
49. Schmemmann A. Introduction to Liturgical Theology. London : The Faith Press LTD, 1966. 220 p.
50. Schmemmann A. The Eucharist: Sacrament of the Kingdom. New-York : St. Vladimir's Seminary Press, 1987. 245 p.
51. Tischner J. Myślenie według wartości. Kraków : Znak, 2002. 499 s.
52. Tischner J. Spór o istnienie człowieka. Kraków : Znak, 1998. 480 s.
53. Vanhoozer Kevin J. The Cambridge Companion to Postmodern Theology (4 ed.). Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press, 2019. 312 p.
54. Zizioulas J. D. Communion and Otherness: Further Studies in Personhood and the Church. Edinburg : T&T Clark, 2007. 330 p.
55. Zizioulas J. D. Eucharist, Bishop, Church: The Unity of the Church in the Divine Eucharist and the Bishop During the First Three Centuries. Brooklin : Holy Cross Orthodox Press, 2007. 288 p.

ПОЛІТИКА ЩОДО АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Дотримання політики щодо академічної доброчесності учасниками освітнього процесу при вивченні навчальної дисципліни регламентовано такими документами:

- ✓ «Етичний кодекс Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича» https://www.chnu.edu.ua/media/jxdfs0zb/etychnyi-kodeks-chernivets_koho-natsionalnoho-universytetu.pdf ;
- ✓ «Положенням про виявлення та запобігання академічного плагіату у Чернівецькому національному університету імені Юрія Федьковича» https://www.chnu.edu.ua/media/n5nbzwgb/polozhennia-chnu-pro-plahi_at-2023plusdodatky-31102023.pdf